

מספר הקורס: 6030431-00

שם הקורס בעברית: על המפגש עם האחר – מחשבה וזהות יהודית – מבט פנורמי כשער לכאן ועכשיו

שם הקורס באנגלית: On the Encounter with the Other–Jewish Thought and Identity—a Panoramic View as a Gateway to the Here and Now

שנה"ל: תשפ"ד

שם המרצה: פרופ' אבינועם רוזנק

שם תוכנית הלימודים: התוכנית ללימודים הומניסטיים

סיווג הקורס: שיעור

משך והיקף הקורס: סמסטר א'; 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: מבוא לפילוסופיה יוונית; הגות יהודית בימי הבינים

מועד שעות הקבלה: בתיאום עם המרצה בדוא"ל או בסלולרי – המפגשים יתקיימו לאחר השיעור ביום שלישי בבוקר.

פרטי קשר של המרצה: 0525391884 - avinoam.rosenak@mail.huji.ac.il

תיאור הקורס:

אנסה להתעכב על אופי המפגש שלנו בין המערב לזהות היהודית - בתחומים שונים לאור סוגיות יסוד במחשבה היהודית והחינוכית.

בקורס נתוודע לסוגיות הגדולות שעיצבו את המחשבה הפילוסופית המערבית והמחשבה היהודית שהגיבה לה (הוא "המפגש"); נכיר את המפגש הדרמטי והיצירתי ביניהן בסוגיות יסוד כגון תפיסת האל, תפיסת האדם, המשמעות של הפרקטיקה היהודית (ההלכה), תפיסת ההיסטוריה.

הקורס ידגים את האתגרים הצומחים מתיזה זו במחשבה העתיקה, הימי בניימית ובעת החדשה. נסקור תחנות מרכזיות (חז"ל, רמב"ם, ריה"ל, שפינוזה, מנדלסון, קאנט והרמן כהן) ונכיר טקסטים מכוננים שידגימו את התיזה של הקורס. נפתח תובנות אלה לשאלות של הכאן והעכשיו התרבותי וההגותי.

כל אחת מההתמודדויות תסווג בייחודה ובתרומתה לשיח "מחשבת ישראל" והקו המקשר בין הסוגיות יהיה עומק התרגום בין 'אתונה' ל'ירושלים'

מטרות הקורס:

הכרת עקרון המפגש והשילוב הפרשני כעיקרון יסוד בתחום מחשבת ישראל. הדגמתו אצל משנות שונות במחשבה היהודית בימי הביניים והעת החדשה; עמידה על עקרונות השילוב, יתרונם ומחירם הפרשני.

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים: לזהות את תהליכי הפרשנות השונים שנוצרו ב"מחשבת ישראל"; לסווג סוגים שונים של התמודדות נוכח "המפגש" ותהליכי חלחולם אל השיח יהודי באפיקי השפעה שונים בעולם הרוח; לעמוד באופן ביקורתי על המחירים ההרמוניטיים של הדיסציפלינה.

מטרתו של הקורס להפגיש את התלמידים והתלמידות עם הקלאסיקה ולהביאם הן להבנת הטקסט על שורשיו מהמקום בו הוא נוצר הן לשותלו בכאן והעכשיו של התרבות היהודית על שלל ניגודיה. השיעור עומד על לימוד ודיאלוג, וההתרחשות הלימודית יש לה קצב משל עצמה מעבר לתוכניות סדורות כמוצע בסילבוס זה. ההספק של חומרי הקורס יקבע על פי קצב הלימוד הראוי מול הכיתה.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

עבודת סוף – 100%

כתיבת עבודת סוף קורס המדגימה את סוגיית המפגש – לאור התובנות שנלמדו בקורס – תוך בחירת אחד מההוגים שנדונו בקורס וצלילה לעומק הגותו. במקרים מיוחדים ניתן יהיה לבחון כתיבת עבודה המשקללת את תובנות הקורס והוגיו דרך עיון בהוגה שלא נדון בקורס.

העבודה תיכתב לאחר מפגש עם המרצה ושיחה על הפרוייקט המחקרי והנחיית עבודה. עבודת סוף קורס תהיה המעט המחזיק את המרובה של שיקלול תובנות הקורס והעמקה טקסטואלית מחקרית שמעבר לנלמד בקורס.

היקף העבודה: עד 8 עמודים

- ציון עובר בקורס: 60
- יש לקרוא את קריאת החובה לקראת כל שיעור.

פירוט השיעורים (מפגשים), הנושאים הנלמדים בכל שיעור וקריאת החובה והקריאה המומלצת בכל שיעור:

שיעור מס' 1: נושא השיעור: כוכב הגאולה: האם יש "מחשבה יהודית"? אתגר המפגש

עיון טקסטואלי בשיעור:

- המשתה לאפלטון

- משל המערה

השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה:

אנתוני ג'ון גוטליב, חלום התבונה, המרטיר של הפילוסופים: סוקרטס והסוקרטים, ידיעות אחרונות, תל אביב 2021, עמ' 169-214.

שיעור מס' 2: נושא השיעור: חז"ל ואתגר התרגום: המפגש מול החיים והמוות: דואליזם ואתיקה

עיון טקסטואלי:

- מדרש תנחומא פקודי
 - פילון האלכסנדרוני (תהליכי תרגום מלא ומושג האלגוריה)
- השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה:

דוד הרטמן, הרמב"ם: הלכה ופילוסופיה, עם עובד, תל-אביב 1979, עמ' 15-26.
משה דוד הר, "השפעות חיצוניות בעולמם של חכמים בארץ ישראל – קליטה ודחייה", יוסף קפלן ומנחם שטרן (עורכים), הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים תשמ"ט, עמ' 83-106.

קריאה מומלצת:

אבינועם רוזנק, הגיונות במחשבת ישראל, ירושלים: הוצאת זלמן שז"ר, 2015, פרק ב: אלוהים, אדם ועולם, עמ' 27-45.

שיעור מס' 3: נושא השיעור: "המפגש" סביב מושג האל: הפילוסופיה והמרת מושג האמונה בידיעה

נושאים: הוכחת האל - אנלסמוס מול אריסטו

עיון טקסטואלי:

- פתיחת מורה נבוכים
- בין אמונה לידיעה (פרקים א-ד הל' יסודי התורה)
- אריסטו ואלוהי הרציונאליזם
- תורת התארים השליליים – רמב"ם (הל' יסודי התורה)

השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה:

אנתוני ג'ון גוטליב, חלום התבונה: סיפורה של הפילוסופיה מראשיתה עד הולדת המדע המודרני, "אדונם של היודעים: אריסטו", עמ' 274-314.

אליעזר שביד, הפילוסופים הגדולים שלנו: הפילוסופיה היהודית בימי הביניים, ידיעות אחרונות, תל אביב תשנ"ט, עמ' 161-303.

מדובר בטקסטים רחבים מאד ויש להקדים את קריאת גוטליס לקריאת שביד.

קריאה מומלצת:

מירי הדס-לבלי, פילון האלכסנדרוני: בין יהדות להלניזם, ידיעות אחרונות, תל אביב 2003, עמ' 188-35.

שיעור מס' 4: נושא השיעור: הרמב"ם ותרגום עולם ההלכה: שינוי מעמד ההלכה והפיכתה לפילוסופיה פוליטית במסלול לקראת ההשכלה

עיון טקסטואלי:

- קריאה פרק א במו"נ, א
- קריאה בהלכות יסודי התורה א-ד
- הלכות תלמוד תורה, פרק א
- השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה :

המשך קריאה של שביד מהשיעור שעבר

שיעור מס' 5: נושא השיעור: הרמב"ם: ההלכה כמערך פוליטי? אמצעי חינוכי?

עיון טקסטואלי:

- הלכות עבודת כוכבים, פרק א
- תיקון הנפש ותיקון הגוף – אמצעי ותכלית. (ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק כז)
- בין מושכלות למפורסמות, מורה הנבוכים חלק א, פרק ב
- על ההשגחה והנבואה

השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה:

זאב הרוי, "בין פילוסופיה מדינית להלכה במשנת הרמב"ם", עיון כט, ג (תש"ם), עמ' 212-198.

שיעור מס' 6: נושא השיעור: רבי יהודה הלוי פילוסוף אנטי פילוסופי: מה טיבה של אמת? כוחו של גוף; כנגד הדואליזם – כוחו של המפגש – אלוהי ההיסטוריה

עיון טקסטואלי:

- עיון בחלק א של ספר הכוזרי: חלק א, א
- נאום הפילוסוף; נאום הנוצרי; פתיחת החבר – מבחני אמת

השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה:

אליעזר שביד, הפילוסופים הגדולים שלנו: הפילוסופיה היהודית בימי הביניים, ידיעות אחרונות, תל אביב תשנ"ט, ר' יהודה הלוי, עמ' 107-157.

שיעור מס' 7: נושא השיעור: עיון בפילוסופיה האימננטית של ריה"ל – מאריסטו אל קדם קבלה:

עיון טקסטואלי:

- סולם המינים
- העניין האלוהי
- עם ארץ ודת

השלכות פילוסופיות-תרבותיות

קריאת חובה:

חנה כשר, "ההתמקדות ביחיד וביחד: בין ריה"ל לרמב"ם", עיון, לז, עמ' 238-247.

קריאה מומלצת:

אהרן פ. קליינברגר, "מבחני אמת" בתוך: אהרן פ. קליינברגר, מבוא לפילוסופיה של החינוך, עמ' 11-55.

אבינועם רוזנק, "מבחני אמת", בתוך: אבי אלקיים וחביבה פדיה, עורכים, חלמיש למעיינו מים כרמל תשע"ו, עמ' 94-118.

Ehud Krinis, The Arabic Background of the Kuzari, Journal of Jewish Thought & Philosophy 21 (2013), pp. 1-56.

שיעור מס' 8: נושא השיעור: המעבר מהגות ימי הביניים אל העת החדשה: אתגר החילון

שפינוזה והפוליטי

תיאור עקרי המהלכים של מעבר זה לאור עקיבא ארנס סימון במאמרו "האם עוד יהודים אנחנו".

היכרות עם אתגרי משנתו של שפינוזה וההתקפה על אמיתותה של דת.

השלכות פילוסופית ותרבותיות

קריאת חובה:

עקיבא ארנסט סימון, "האם עוד יהודים אנחנו?", בתוך: האם עוד יהודים אנחנו, ספריית הפועלים, תל אביב 2001, עמ' 9-46.

שמואל פיינר, משה מנדלסון, מרכז זלמן שז"ר, ירושלים 2006, פרקים 3, 5, 6, 7, עמ' 50-35; 71-146. (קריאה פרושה לשני שיעורים)

קריאה מומלצת:

נחום אריאלי, "תפיסת ההלכה אצל רבי יהודה הלוי – ריה"ל כאיש הלכה", דעת, חורף תשל"ח, עמ' 43-52.

יוסף בן שלמה, פרקים בתורתו של ברוך שפינוזה, האוניברסיטה המשודרת ואוניברסיטת תל אביב, משרד הביטחון תשמ"ג.

שיעור מס' 9: נושא השיעור: מנדלסון ותרגומה המודרני של הדת (תרגום מלא וגבולות

הפתיחות)

עיון טקסטואלי:

- מנדלסון, ירושלים

השלכות פילוסופיות ותרבותיות

קריאת חובה

שמואל פיינר, משה מנדלסון, מרכז זלמן שז"ר, ירושלים 2006, פרקים 3, 5, 6, 7, עמ' 50-35; 71-146. (קריאה פרושה לשני שיעורים)

שיעור מס' 10: נושא השיעור: המפגש עם התבונה האוטונומית – קאנט

- אונטולוגיה

- אתיקה

השלכות פילוסופיות ותרבותיות

קריאת חובה:

שמואל הוגו ברגמן, מבוא, בתוך: הוגי הדור, מאגנס, ירושלים תשל"ה, עמ' 5-14.

קריאה מומלצת:

אליעזר שביד, "אלוהים והטבע בפילוסופיה של ברוך שפינוזה" ו"ההגנה המושכלת על הדת הנוצרית והיהודית במשנותיהם של לייבניץ ומנדלסון", בתוך ספרו: תולדות הפילוסופיה של הדת היהודית בזמן החדש, חלק א, עמ' 44-81.

שמואל הוגו ברגמן, הפילוסופיה של עמנואל קאנט, מאגנס, ירושלים תשס"ג, פרקים "ביקורת התבונה הטהורה" ו"תורת המוסר".

שיעור מס' 11: נושא השיעור: הרמן כהן – דת התבונה ממקורות היהדות – תרגום מלא ומשבר הפרטיקולריות?

עיון טקסטואלי:

- דת התשונה ממקורות היהדות

השלכות פילוסופיות ותרבותיות - ההשלכה על היהדות הרפורמית

קריאת חובה:

שמואל הוגו ברגמן, "ספר הזקונים של הרמן כהן", בתוך: הוגי הדור, מאגנס, ירושלים תשל"ה עמ' 219-243.

שיעור מס' 12: נושא השיעור: הרב סולובייצ'יק – הלכה וניאו קנטיאניות – על התרגום החלקי

עיון טקסטואלי:

- הרב סולובייצ'יק, איש ההלכה

השלכות פילוסופיות ותרבותיות

קריאת חובה:

ראובן ציגלר, עוז וענווה: הגותו של הרב י"ד סולובייצ'יק, מגיד-קורן, ירושלים 2017, "מבוא ביוגרפי על הרב סולובייצ'יק", עמ' 3-23.

שיעור מס' 13: נושא השיעור:

שיעור סיכום – על התרגום והתרגום החלקי – יהדות מתחדשת